

TEMA BROJA: SUOČAVANJE – GLOBALNI PROCES

ISTOČNI TIMOR

ZLOČINCI NA SLOBODI

Milan Simić *Ministarstvo za ljudska i manjinska prava*

Posmatrajući rezultate Veća za teška krivična dela Okružnog suda u Diliju, kao i rezultate ad hoc tribunala u Indoneziji, postavlja pitanje da li bi stvari izgledale drugačije da je na samom početku Prelazne uprave UN u Istočnom Timoru formiran Međunarodni tribunal za Istočni Timor po ugledu na tribunale za bivšu SFRJ i Ruandu

Indonežanska vlada je 20. septembra 1999. godine prihvatila međunarodnu intervenciju u Istočnom Timoru i dopustila međunarodnim snagama (INTERFET) da se iskrcaju na Istočni Timor. Sam Parlament Indonezije je 25. oktobra 1999. godine priznao rezultate referenduma u Istočnom Timoru i predao kontrolu nad Istočnim Timorom snagama UN (UNTAET). S druge strane, UN je izvršio veliki pritisak na vladu Indonezije u cilju istraživanja zločina koji su počinjeni u Istočnom Timoru i kažnavanju svih odgovornih. Kao odgovor na ovaj pritisak, a sa namerom da izbegnu formiranje međunarodnog tribunala za Istočni Timor, indonežanske vlasti su formirale Ad-hoc Tribunal za Istočni Timor. Proklamovani cilj ovog Tribunala je bilo krivično gonjenje odgovornih za talas nasilja koji je zahvatio Istočni Timor u toku donošenja odluke o nezavisnosti 1999. godine. Međutim, ubrzo se pokazalo da je ovaj Tribunal osnovala Indonezija kako bi se amortizovao pritisak međunarodne zajednice da se kazne odgovorni za zločine, ali bez stvarne volje i želje indonežanskih vlasti da se stvarni počinio i naredbodavci zločina izvedu pred lice pravde. Indonežanska vlada je odbila optužbe da su indonežanske snage bezbednosti aktivno učestvovala u talasu nasilja i zločina koji je zadesio Istočni Timor, ostavljajući mogućnost pojedinačnih incidenata u kojima je moglo biti učešća pojedinaca iz regularnih indonežanskih snaga, što, prema navodima Vlade, svakako nije bilo u saglasnosti sa zvaničnom politikom Indonezije.

U pismu Generalnom sekretaru UN 2000. godine, indonežanski ministar spoljnih poslova dr Alvi Shihab odbacio je preporuke za osnivanje Međunarodnog tribunala za Istočni Timor insistirajući da je, kada su u pitanju teška kršenja ljudskih prava u Istočnom Timoru, indonežanski zakoni i pravni sistem potpuno odgovarajući za privođenje odgovornih pred lice pravde. U međuvremenu, Nacionalna komisija za istraživanje slučajeva kršenja ljudskih prava u Istočnom Timoru (KPP-HAM) je u svom izveštaju iz januara 2000. godine zaključila da je u periodu od januara do oktobra 1999. godine bilo masovnog kršenja ljudskih prava u Istočnom Timoru, koje je pokazalo odlike masovnog, sistematski planiranog zločinačkog poduhvata u kome su predstavnici vojske, policije i civilne administracije usko saradivali sa pripadnicima pro-indonežanske milicije čiji su pripadnici počinili najveći deo zločina. U ovom izveštaju 32 indonežanska zvaničnika i vođa milicije su javno imenovani kao osumnjičeni za počinjene zločine. Državni tužilac Indonezije je istražio pet slučajeva zločina u Istočnom Timoru, i posle puno odugovlačenja podignute su optužnice protiv 18 lica od kojih je samo osam navedeno u izveštaju Nacionalne komisije za istraživanje slučajeva kršenja ljudskih prava u Istočnom Timoru (KPP-HAM). Nakon toga je organizovano 12 suđenja. Na kraju postupka od 18 optuženih, 13 lica je oslobođeno optužbi dok je pet lica osuđeno na zatvorske kazne u trajanju od tri do deset godina. Svi osuđeni su pušteni na slobodu gde čekaju pravosnažnost presude, dok su neki od njih i dalje u aktivnoj službi u indonežanskoj vojsci i policiji.

Upravo iz tih razloga, Prelazna uprava UN (UNTAET) u Istočnom Timoru je formirala Veće, Kancelariju zamenika tužioca i Jedinicu za istraživanje teških krivičnih dela sa ciljem da istraži i procesuiraju slučajeve zločina pred Okružnim sudom u Diliju, prestonici Istočnog Timora. Propisom iz 2000. godine, UNTAET je osnovao Okružni sud u Diliju u čiju specijalnu nadležnost je stavio i teška krivična dela. Kasnijim propisom iz 2000. godine formirana je i Kancelarija zamenika tužioca za teška krivična dela u okviru koje je i inkorporirana Jedinica za istraživanje teških krivičnih dela. Na osnovu rada ove jedinice i prikupljenih dokaza o zločinima, pred Okružnim sudom u Diliju je podignut značajan broj optužnica za najteže zločine i kršenja ljudskih prava protiv visoko rangiranih pripadnika indonežanske vojske. Nažalost, sama Indonezija je odbila da učestvuje u ovom procesu, odbijajući da prizna nadležnost Okružnog suda u Diliju da se bavi postupcima za zločine koje su počinile indonežanske oružane snage i pripadnici pro-indonežanske milicije, takođe odbijajući da izruči ovom sudu lica protiv kojih su podignute optužnice. Upravo zbog ovih razloga je i otežan rad Veća, Kancelarije zamenika tužioca i Jedinice za istraživanje teških krivičnih dela u Istočnom Timoru. Do kraja februara 2003. godine, Jedinica za istraživanje teških krivičnih dela je podnela 58 optužnica kojima je obuhvaćeno 225 lica kojima se u najvećem broju slučajeva stavlja na teret zločini protiv čovečnosti uključujući ubistva, seksualne delikte, mučenje i

druge nehumane postupke, maltretiranje, deportaciju i nezakonito zatvaranje građana Istočnog Timora u kritičnom periodu januar – oktobar 1999. godine. U okviru ovih optužnica, devet se odnosilo na zločin protiv čovečnosti i u njima su optuženi visoki zvaničnici indonežanske vojske i policije, uključujući i neke kojima je bilo suđeno u Indoneziji i koji su pred Ad-hoc tribunalom oslobođeni optužbi. U ovim optužnicama je detaljno opisan sistem institucionalnog delovanja i uključivanja zvaničnih indonežanskih snaga bezbednosti u vršenje zločina na teritoriji Istočnog Timora. Određen broj vojnih komandanata je optužen za učestvovanje u stvaranju milicije, njenom finansiranju, obuci i rukovođenju. Oni su takođe optuženi i za nepostupanje i nekažnjavanje u slučajevima kada su zločine vršili njihovi potčinjeni .

Posmatrajući rezultate Veća za teška krivična dela Okružnog suda u Diliju, kao i rezultate Ad-hoc tribunala u Indoneziji na kraju se ipak postavlja pitanje da li bi stvari izgledale drugačije da je na samom početku Prelazne uprave UN u Istočnom Timoru formiran Međunarodni tribunal za Istočni Timor po ugledu na tribunale za bivšu SFRJ i Ruandu.

Indonezija je izvršila invaziju na Istočni Timor, koji je do tada bio portugalska kolonija, 7. decembra 1975. godine. Indonezija je nakon toga, 17. jula 1976. godine, proglasila Istočni Timor za svoju 27. pokrajinu. Tokom narednih 25 godina okupacije Istočnog Timora, nad građanima je vršeno sistematsko nasilje i represija. Nasilje su sprovodile oružane grupe koje su bile sastavljene od paravojnih istočnotimorskih vojnika, a koje su regrutovali, obučavali i finansirali pripadnici indonežanskih vojnih snaga. UN nisu priznale suverenitet Indonezije nad Istočnim Timorom. Indonežanski predsednik Habibie je 9. juna 1998. godine objavio odluku da će razmisliti o dodeljivanju specijalnog statusa Istočnom Timoru. Pod pritiskom UN, i nakon nekoliko meseci diplomatskih aktivnosti, 17. januara 1999, Habibie je objavio da će na referendumu biti omogućeno stanovnicima Istočnog Timora da donesu odluku da li žele da dobiju autonomiju unutar Indonezije. Glasanje protiv statusa autonomije je prejudiciralo nezavisni status Istočnog Timora. Referendum je organizovan 30. avgusta 1999. godine, kada je većina stanovnika glasala za nezavisnost . Kao odgovor na ovakvu odluku građana Istočnog Timora, oružane snage Indonežanske nacionalne armije i pripadnici pro-indonežanske milicije (tzv. neregularne snage) su započeli kampanju nasilja nad stanovništvom Istočnog Timora što je za posledicu imalo ubijanje oko 2.000 stanovnika Istočnog Timora i proterivanje oko 500.000 ljudi iz njihovih domova. Ovaj talas nasilja je izazvao žestoku reakciju međunarodne zajednice, predvođene UN-om.

-
- 1 Mandat INTERFET-a je bio predviđen Rezolucijom SB UN broj 1264 od 15. septembra 1999. godine.
  - 2 25. oktobra 1999. godine SB UN je formirao Prelaznu upravu UN za Istočni Timor (UNTAET), primarni cilj Prelazne uprave je bio podsticanje vladavine prava i razvijanje institucija pravne države.
  - 3 Prvo je počelo u martu 2002. godine.
  - 4 U aprilu 2003. godine.
  - 5 SCIU – the Serious Crimes Investigation Unit
  - 6 Pod ovom formulacijom su predviđeni: ratni zločini, zločini protiv čovečnosti, ubistva, seksualne krivična dela i mučenje (nadležnost za ubistva, seksualna krivična dela i mučenje ograničena je na period od 1. januara do 25. oktobra 1999. godine).
  - 7 U okviru Okružnog suda u Diliju je formirano posebno Veće za teška krivična dela.
  - 8 Komandna odgovornost.
  - 9 4. septembra 1999. godine je objavljeno da je za nezavisnost glasalo 78,5 odsto stanovnika Istočnog Timora.